

Gemeente Nijkerk
t.a.v. College van burgemeester en wethouders
Postbus 1000
3860 BA NIJKERK GLD

datum 24 januari 2024
onderwerp Notitie recreatiedruk Hoevelakense Bos

Geacht college,

Notitie Recreatiedruk Hoevelakense Bos

Inleiding

Op 14 december 2023 heeft de gemeenteraad van Nijkerk unaniem besloten het raadsvoorstel (*kenmerk 2023-082*) aan te houden en een gewijzigd Raadsvoorstel in maart 2024 opnieuw te behandelen. De Gemeenteraad wenst geïnformeerd te worden over onder andere de duiding van recreatieve druk en de specifieke doelgroepen in het Hoevelakense Bos.

De volgende vragen van de gemeenteraad van Nijkerk worden in dit stuk beantwoord en nader uitgewerkt:

1. Drukte in het Hoevelakense Bos.
 - o Toelichting wat Recreatieve druk nu precies inhoudt;
 - o Druk relateren aan de doelstellingen van de Visie;
 - o Onderzoeksgegevens toelichten.
2. Toelichting op doelgroepen.
 - o Toelichting geven op de recreatiedoelgroepen;
 - o Specifiek ingaan op het beleid t.a.v. ruiters en honden;
 - o Standpunt (beleid) Geldersch Landschap & Kasteelen (GLK) beschrijven.

Schets van beleidsontwikkelingen rondom Hoevelaken

Het plan dat GLK en gemeente Nijkerk presenteren voor uitbreiding, zonering en aanpassing van ontsluiting van landgoed Hoevelaken staat niet op zichzelf, maar borduurt voort op eerder beleid en ontwikkelprocessen van de betrokken gemeente en op planvorming binnen GLK.

Al in het begin van de jaren '90 speelden er tal van ontwikkelingen rondom het landgoed Hoevelaken. GLK oriënteerde zich in die periode ook al op zoneringsmaatregelen om het landgoed klaar te maken voor de toekomst en zocht daarover ook toen al contact met de gemeenten Nijkerk en Amersfoort.

In 2006 zijn de ontwikkelingen rondom Hoevelaken binnen GLK op een rij gezet, waarmee zicht werd verkregen op de samenhang van alle te verwachten ontwikkelingen, de kansen die hieraan gekoppeld waren, maar ook de bedreigingen die de ontwikkelingen eventueel met zich meebrachten voor het landgoed. In de opsomming van staand en te verwachten beleid op dat moment werd onder andere de ontwikkeling van Vathorst als nieuw, groen stadsdeel genoemd, waarbij aansluitend in Vathorst Noord 150 hectare recreatief groen zou worden gerealiseerd. Ook de toen nog te verwachten verbreding van de A1 en de A28 rondom het knooppunt Hoevelaken werd beschreven.

Tevens werden diverse beleidsvoornemens genoemd m.b.t. de directe omgeving van Hoevelaken, zoals een groene landschapszone langs de A28 die moest voorkomen dat Amersfoort en Nijkerk aan elkaar vastgroeiden. Ondanks een aantal best grote plannen voor meer (recreatief) groen en versterking van de verbindingen tussen bestaande groene gebieden, was de conclusie van de analyse in 2006 dat door de groei van zowel Amersfoort als Nijkerk het aantal mensen dat zou willen recreëren in de omgeving flink zou gaan toenemen, en dat daarmee ook de druk op het Hoevelakense Bos zou toenemen.

Naast de ontwikkelingen die ca. 20 jaar geleden al gaande waren, zijn er in de tussentijd ook nieuwe ontwikkelingen bij gekomen. De groei van zowel de gemeente Amersfoort als de gemeente Nijkerk heeft meer dan verwacht doorgezet, met o.a. de recente realisatie van Woonpark Hoevelaken en de plannen voor een nieuwe woonwijk in Nijkerkerveen. In de planvorming van destijds was het voornemen om van Vathorst een groene wijk te maken. Echter, veel van het geplande groen is er uiteindelijk niet gekomen.

Resultante van al deze ontwikkelingen is dat meer en meer mensen landgoed Hoevelaken en de directe omgeving van het landgoed benutten voor hun dagelijkse of wekelijkse portie groen en ook als verbinding gebruiken om tussen Amersfoort en Hoevelaken te pendelen. De toenemende recreatiedruk en de veelheid aan wensen van bezoekers en omwonenden, die allemaal 'iets willen' met Landgoed Hoevelaken, was in 2017 reden voor de gemeente Nijkerk om te starten met het Open Planproces Hoevelaken. Dit heeft ervoor gezorgd dat de plannen die GLK eerder al gemaakt had, in een stroomversnelling kwamen.

Recreatie bij GLK

De statutaire doelstelling van GLK is "het behoud van en de zorg voor in landschappelijk, natuurwetenschappelijk en/of cultuurhistorisch opzicht belangrijke terreinen in de provincie Gelderland, met de zich daarop bevindende monumenten van geschiedenis en kunst".

Recreatie is geen doel op zich voor GLK. Extensieve recreatie, met name wandelen, wordt door GLK wel gefaciliteerd, om beleving van landgoederen en natuurterreinen mogelijk te maken, en daarmee ook het draagvlak voor onze statutaire doelstelling te vergroten. Echter alleen op dusdanige wijze dat aanwezige landschaps-, natuur- en cultuurhistorische waarden hier niet onder te leiden hebben. Tegenwoordig zijn er zoveel recreanten op landgoed Hoevelaken, dat deze waarden wel degelijk onder druk staan. Zoneringsmaatregelen, waarmee gestuurd kan worden in de bezoekersstromen, zijn dan ook noodzakelijk om de bijzondere waarden van het Rijksmonumentale landgoed Hoevelaken te kunnen behouden.

Recente ervaringen met en metingen van recreatiedruk op Hoevelaken

De gemeenteraad heeft in december 2023 onder andere gevraagd naar meer inzicht in de recreatiedruk op landgoed Hoevelaken.

In 2019 heeft er in opdracht van GLK een beknopt kwalitatief onderzoek naar recreatie op Hoevelaken plaatsgevonden. Door de onderzoekopzet geeft dit onderzoek beperkt inzicht in aantallen recreanten. Het geeft wel een beeld van het type recreant dat op Hoevelaken komt, de gebruikerswensen en de gebruikersconflicten. Een aantal bevindingen uit het onderzoek zijn:

- Hoevelaken dient als recreatiegebied vooral een lokaal belang, want ca. 90% van de bezoekers komt uit de gemeente Amersfoort of de gemeente Nijkerk.

- De meeste bezoekers komen om de hond uit te laten of voor een 'gewone' wandeling. Daarnaast is er ook een aanzienlijke groep die landgoed Hoevelaken gebruikt om per fiets snel van Hoevelaken naar Amersfoort en vice versa te komen.
- De grootste groep bezoekers maakt een rondje in de kern van het landgoed, waarbij de middenlaan (de hoofdlaan van het landgoed) in vrijwel alle gekozen routes/rondjes voorkomt.

GLK maakt sinds enkele jaren gebruik van de Visitor Data Monitor die is ontwikkeld door Toerisme Veluwe-Arnhem-Nijmegen. Vanaf januari 2023 is hierin ook de locatie Landgoed Hoevelaken gemonitord. Deze monitor geeft een meer kwantitatief beeld van het aantal bezoekers op het landgoed. In totaal zijn er in 2023, 624.257 unieke bezoekers voor Hoevelaken gemeten. Gemiddeld komen er per maand zo'n 52.000 bezoekers, met uitschieters naar 70.000 in de voorjaarsvakantie en zelfs 80.000 in de herfstvakantie.

Omdat dit het eerste jaar is dat Hoevelaken is gemonitord met deze Visitor Data Monitor, is er geen vergelijkingsjaar beschikbaar. GLK kan Hoevelaken wel vergelijken met andere landgoederen in dezelfde periode. Qua aantallen is Hoevelaken vergelijkbaar met landgoed Staverden. Van de negen gemeten GLK-locaties op de Veluwe staat Hoevelaken op plek drie. Alleen kasteel Rosendaal (gemeente Rosendaal) en landgoed Hoekelum tussen Ede en Bennekom zijn drukker.

Ook de waarneming van GLK-medewerkers in het veld en van bewoners van het landgoed is dat het landgoed een drukbezochte recreatieve locatie is en dat de drukte van jaar tot jaar toeneemt. De grotere aantallen recreanten leiden ertoe dat er meer conflicten optreden tussen verschillende gebruikersgroepen (bijv. wandelaars vs. fietsers, hondenuitlaters vs. ruiters). Door de drukte ontstaan er ook steeds meer hazenpaadjes. De grotere aantallen recreanten en de gevolgen daarvan (zoals de hazenpaadjes) hebben een negatieve impact op de kwaliteit van het Rijksmonument en zorgen ook voor verder verstoring van flora en fauna op het landgoed. GLK wil daarom door middel van zonering sturen in de recreantenstromen. Alleen op die manier kan GLK blijven werken aan de kwaliteiten van het landgoed en blijven voldoen aan de eisen die worden gesteld aan het beheren van een Rijksmonumentaal landgoed. Alleen dan kan GLK binnen die kaders de verschillende gebruikersgroepen zo goed mogelijk blijven bedienen.

In 2019 is door de gemeente Nijkerk de Visie Ons Hoevelakense Bos en Omgeving vastgesteld in de gemeenteraad, voortvloeiend uit het 'open planproces' gestart in 2017. Amersfoort is in 2019 gestart met het opstellen van een integraal en samenhangend ontwikkelingsplan voor het gebied rondom de Nijkerkerstraat (zie onder andere Raadsinformatiebrief 2020-029 van de gemeente Amersfoort). Het plan dat eind 2023 is voorgelegd aan de raad is dan ook een nadrukkelijk vervolg op het open planproces. De nadere uitwerking van de zoneringsmaatregelen heeft GLK in nauwe afstemming met de gemeente Nijkerk en de gemeente Amersfoort opgepakt.

Het voorliggend ontwerp draagt bij aan de doelstellingen van de Visie Ons Hoevelakense Bos & Omgeving, welke in januari 2019 door de gemeenteraad is vastgesteld. De doelen zijn:

- Behoud en beheer van Landgoed Hoevelaken en de historische waarde hiervan;
- Het versterken van de natuurwaarde van Landgoed Hoevelaken;
- Het beperken van de recreatieve druk op Landgoed Hoevelaken door onder meer de recreatieve mogelijkheden in de omgeving van het landgoed uit te breiden.

Recreatieve doelgroepen

Het recreatief gebruik van landgoed Hoevelaken is veelvuldig en divers. Op Hoevelaken zijn onder andere de volgende gebruikersgroepen te onderscheiden:

- Wandelaars
- Hondenuitlaters
- Fietzers (zowel mountainbikers als 'gewone' fietsers)
- Ruiters (inclusief men-combinaties)
- Hardlopers
- Nordic walkers
- Fotografen
- Bewoners
- Verenigingen, zoals scouting, sportverenigingen, hondentrainingsgroepen
- Zorginstellingen

Zoals hiervoor al is beschreven, is recreatie geen doel op zich voor GLK. Bij het mogelijk maken van recreatie richt GLK zich eerst en vooral op wandelaars. GLK wil de wandelaar graag ontvangen, ook met hond. Het beleid van GLK is om een aanlijnplicht in kwetsbare gebieden in te stellen. Hondenlosloopzones op wegen en paden in de terreinen van GLK zijn vanwege de kwetsbaarheid slechts uitzonderingen en geen regel. Overige vormen van recreatie zijn extra en worden daar gefaciliteerd waar dit mogelijk is zonder schade aan het terrein toe te brengen en altijd in nauwe samenspraak met de gebruikers die – dat wordt als voorwaarde gesteld – in veel gevallen ook het onderhoud en beheer van deze onderdelen voor hun rekening nemen.

Op dit moment is landgoed Hoevelaken ontsloten met twee parkeerplaatsen (één aan de zuidzijde van het landgoed op het woonpark Hoevelaken en één aan de noordzijde. De toename van bezoekers aan ons landgoed zorgt ervoor dat de parkeerdruk groot is. Aan de zuidzijde van het landgoed is vorig jaar de parkeerplaats in de laan opgeheven en verplaatst naar het woonpark. In het nieuwe plan is opgenomen om de parkeerplaats aan de noordzijde op te heffen en elders een nieuwe plek te geven zodat het niet langer het rijks monumentale landgoed (o.a. de laanbomen) schade toebrengt en geen overlast geeft voor omwonenden.

Voorts liggen in het landgoed, een aantal wandelroutes, het kids klompenpad, twee fietsroutes (noord-zuid verbinding en de Veenwal) en een rutteroute (over de middenlaan). Op landgoed Hoevelaken geldt momenteel geen aanlijnplicht voor honden.

In het voorliggende plan wordt met name ingezet op zonering en het ontvlechten van de gebruikersgroepen fietsers, ruiters en hondenuitlaters. Om het Rijksmonument te beschermen, voorziet de zonering er ook in dat de verschillende gebruikersgroepen minder gebruik maken van, en samen komen in, de kern van het landgoed (met name de middenlaan).

De huidige rutteroute loopt dwars door het Rijksmonument, over de middenlaan, heen en terug. Vanuit bovenstaand uitgangspunt m.b.t. ontvlechten en het ontzien van de landgoedkern wordt ervoor gekozen de rutterroute te verleggen. Omdat het landgoed populair is bij ruiters en er ook diverse maneges in de omgeving zijn, die gebruik maken van het landgoed voor ritten, is het opheffen van de rutterroute niet aan de orde. Door de voorgestelde verlegging van de route wordt voorzien in zonering (minder conflicterend gebruik) en kan het Rijksmonument beter beschermd worden. De huidige routelengte bedraagt 1190 meter. De afstand van de in het plan opgenomen route bedraagt 1530 meter. Het landgoed kan op deze manier nog steeds onderdeel uitmaken van een – door de gebruikers te ontwikkelen – grotere ronde in de directe omgeving van het landgoed.

Bij het nadenken over zonering en ontvlechting van gebruikersgroepen is ook het hondenlosloopbeleid van GLK in beeld gekomen. Loslopende honden brengen aantoonbaar schade toe aan de natuur en in dit geval ook aan de Rijksmonumentale kwaliteiten van het landgoed. Wij worden ondersteund in onze mening door het rapport 'Effecten van honden in de natuur' van bureau Waardenburg.

De mogelijkheid om een strandregeling in te stellen (honden los toegestaan gedurende bepaalde tijdsperiodes op de dag) is verkend, maar wordt in deze situatie niet wenselijk geacht.

Ten eerste lost het de conflicten tussen de verschillende gebruikersgroepen op het landgoed onvoldoende op. Ook de schade door loslopende honden wordt met een strandregeling onvoldoende voorkomen.

Tot slot is een strandregeling moeilijk te communiceren en moeilijk te handhaven. Op basis hiervan heeft GLK geconcludeerd dat een strandregeling te weinig soelaas biedt voor de problemen die zich nu voordoen met loslopende honden op het landgoed. Daarom is er in het zoneringsplan voor gekozen om – in lijn met het beleid van GLK - op het gehele landgoed een aanlijnplicht in te stellen en hondenbezitters een alternatief te bieden om een hondenlosloopgebied aan te leggen in de nieuwe aan te leggen groene zone aan de westzijde, buiten het Rijksmonumentale deel van het landgoed.

Wij hopen dat met bovenstaande uw vragen in voldoende mate zijn beantwoord.

Met vriendelijke groet,
STICHTING HET GELDERSCH LANDSCHAP

ing. C.M.G. Jonkers,
regiohoofd West Gelderland